

รูปแบบหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขา
ของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา
The Model of Buddhist Studies Curriculum on Tri-Sikkha
of Higher Education in Nakhon Ratchasima Province

มานิตย์ อรรคชาติ¹ เสฐียร ทังทองมะดัน² ยูทธนา อธิจิตโต³
Manit Akkhachat, Sathien Thangthongmadan, Yutthana Athijitto

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา 2. เพื่อศึกษาหลักไตรสิกขาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท 3) เพื่อเสนอรูปแบบหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า มีสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา จำนวน 3 แห่ง คือ หลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในระดับปริญญาตรี จากสถาบันอุดมศึกษาในเขตจังหวัดนครราชสีมาทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มหาบัณฑิตเถรวิทยาลัยในพระสังฆราชูปถัมภ์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา หลักไตรสิกขาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทพบว่า พระพุทธศาสนาเถรวาทถือว่าหลักไตรสิกขาเป็นรากเหง้าของความประพฤติที่ดีงาม ทำให้การทำงานถูกต้อง เป็นไปอย่างมีระเบียบแบบแผนง่ายต่อการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ สมาธิ ปัญญา เป็นบ่อเกิดของการริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ ตลอดถึงการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการการเรียนรู้ต่าง ๆ พัฒนาศักยภาพในสถาบันอุดมศึกษาให้ประหยัด เหมาะสม ถูกต้อง และได้ประโยชน์มากที่สุด เพื่อพัฒนาหลักสูตรให้มีคุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงาม และเป็นไปตามหลักภาวะนา 4 ที่เป็นการเน้นลงมือปฏิบัติ 4 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาด้านกายภาพ 2) การพัฒนาด้านสังคม 3) การพัฒนาด้านจิตใจ และ 4) การพัฒนาด้านปัญญา รูปแบบหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า รูปแบบหลักสูตรเกี่ยวกับ

Received: 2022-04-27 Revised: 2022-06-19 Accepted: 2022-06-20

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Ratchasima Campus. Corresponding Author
e-mail: manit.a@nrnu.ac.th

² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Ratchasima Campus

³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Ratchasima Campus

พระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขา เป็นองค์ความรู้ใหม่โดยตรงต่อหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ครอบคลุมหลักภavana ทั้ง 4 ด้าน ทำให้ สถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา มีหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องตามหลัก ไตรสิกขาที่เป็นหลักการใหญ่ และรูปแบบหลักสูตรดังกล่าวนี้ยังสามารถนำหลักการใหญ่มาสู่การจัดการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาได้อย่างเหมาะสม เกิดประโยชน์แก่สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ที่จะจัดหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขา สามารถนำไปเป็นแนวทางจัดการเรียนการสอนที่เกิดประโยชน์ต่อนิสิต นักศึกษา คณาจารย์ มหาวิทยาลัย และประเทศชาติสืบไป

คำสำคัญ (Keyword): หลักสูตร; พระพุทธศาสนา; หลักไตรสิกขา

Abstract

This dissertation purposes as follows: 1. to investigate the Buddhism Studies curriculum of Higher Education in Nakhon Ratchasima province, 2. to study TRI-SIKKHA (the threefold training) in Theravada Buddhism, and 3) to present the model of Buddhist Studies Curriculum on TRI-SIKKHA of Higher Education in Nakhon Ratchasima province. Result indicated that: Buddhist Studies Curriculum were found to be taught in three Higher Education in the bachelor's degree in Nakhon Ratchasima province as follows; Mahachulalongkorn rajavidyalaya University Nakhon Ratchasima Campus, Mahamakut Buddhist University Mahapajapati Buddhist College, and Nakhon Ratchasima Rajabhat University. In terms of TRI-SIKKHA in Theravada Buddhism, it was found that TRI-SIKKHA was considered as the root of good behaviors, right actions, and simplicity and well-disciplined for solving problems. TRI-SIKKHA or well-known as Sīla (virtue), Samādhi (concentration), and Paññā (wisdom) was the origin of new initiatives as well as the development of curriculum and all learning process, developing resources in higher education to be economical, appropriate, accurate, and most useful in order to develop the curriculum which full of right and good morals, ethics and culture. Also, it followed FOUR BHĀVANĀS which emphasized on the development in the following four dimensions: 1) physical development, 2) social development, 3) moral development, and 4) wisdom development. In terms of the model of Buddhist Studies curriculum on TRI-SIKKHA, it was found that the model of Buddhist Studies curriculum on TRI-SIKKHA was the new knowledge body towards Higher Education in Nakhon Ratchasima province which overed four dimensions of BHĀVANĀS. It helped Higher Education in Nakhon Ratchasima rovince have Buddhist Studies

Curriculum that was in accordance with TRI-SIKKHA which was the main principle. In addition, the model also appropriately applied the main principle into learning management in Higher Education which became useful for other Higher Education that allocated the Buddhist studies curriculum on TRI-SIKKHA. It was also a useful guideline for learning management of students, lecturers, university, and the nation in the future.

Keywords: Curriculum; Buddhism; Tri-Sikkha

บทนำ (Introduction)

การประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ส่งผลกระทบให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาทุกระดับและเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารราชการภาครัฐเป็นอย่างมาก มีการเน้นหนักในเรื่องการปรับปรุงหลักสูตรและการปรับเปลี่ยนวิธีการสอนเพื่อพัฒนาความคิดและการแก้ปัญหาของนักศึกษา ตลอดจนการพัฒนาคุณค่าและวัฒนธรรมของไทย (กระทรวงศึกษาธิการ : 2550) ประกอบกับยังมีการยกระดับของสถาบันราชภัฏและสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย รวมถึงการเปิดสอนหลักสูตรระดับอุดมศึกษาในวิทยาลัยชุมชนและสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีความเป็นอิสระมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้สถาบันอุดมศึกษามีความหลากหลาย ประชาชนมีโอกาสเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษากันอย่างทั่วถึง สถาบันอุดมศึกษามีอิสระในการจัดการศึกษาได้มากขึ้น ท่ามกลางสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเหล่านี้ก่อให้เกิดปัญหาตามมา กล่าวคือ จะทำอย่างไรให้สังคมเชื่อมั่นได้ว่าคุณวุฒิที่บัณฑิตได้รับจากสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ เหล่านี้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เท่าเทียมกันหรือเทียบเคียงกันได้อย่างน่าเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับของสถาบันอุดมศึกษาทั้งในและต่างประเทศด้วยการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษา พระมหาสุทัศน์ นักการเรียน (2557) จากปี พ.ศ. 2542 - 2557 ในช่วงรัฐบาลไม่มีการควบคุมการเปิดสาขาวิชาของแต่ละมหาวิทยาลัย ทำให้เกิดการเปิดศูนย์การเรียนตามที่ตั้งต่าง ๆ ทั้งมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชนอย่างมากมาย ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบต่อสถาบันในอุดมศึกษาอย่างมากมายทั้งในแง่ของคุณภาพของหลักสูตร อาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร อาจารย์ผู้สอน อาจารย์พิเศษ รวมทั้งนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษา จึงทำให้มีประกาศจากกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2558 ราชกิจจานุเบกษา (2558) จังหวัดนครราชสีมา มีสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดหลักสูตรสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในระดับปริญญาตรีโดยตรงอยู่จำนวน 3 แห่ง หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา, หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มหาปชาบดีเถรีวิทยาลัยในพระสังฆราชูปถัมภ์, และหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ซึ่งในส่วนของหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาทั้ง 3 แห่งนั้นมีความเหมือนและความแตกต่างในบริบทที่แตกต่างกันในส่วนของโครงสร้างหลักสูตรของมหาวิทยาลัยทั้ง 3 แห่ง โดยผู้วิจัยนำมาออกแบบหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา โดยกำหนดตัวชี้วัดให้อยู่ภายในกรอบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาด้านกายภาพ การพัฒนาด้านสังคม การพัฒนาด้านจิตใจ และการพัฒนาด้านปัญญามาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์สังเคราะห์ เพื่อให้ได้รูปแบบหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา อันจะเกิดประโยชน์ต่อการวางแผนการจัดการศึกษาในระดับสถาบันอุดมศึกษาให้เหมาะสมและส่งผลต่อประสิทธิภาพของการทำงานในคราวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objective)

- เพื่อศึกษาหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา
- เพื่อศึกษาหลักไตรสิกขาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท
- เพื่อเสนอรูปแบบหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยศึกษาสำรวจเอกสาร (Documentary Research) โดยใช้วิธีการเชิงพรรณนา (Description) มีลักษณะการศึกษาวิเคราะห์หลักไตรสิกขาของหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา โดยมีขั้นตอนการดำเนินการตามลำดับดังนี้

- ศึกษาเอกสารหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา
- ศึกษาข้อมูลขั้นปฐมภูมิจากเอกสาร เช่น คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และปกรณ์วิเสสที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการจะศึกษา
- นำข้อมูลจากทั้งสองแห่งข้างต้นมาวิเคราะห์ นำเสนอในรูปการบรรยายเชิงพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) ผู้วิจัยอาศัยเทคนิควิจัยเอกสารสำคัญทางพระพุทธศาสนาและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview)
- สรุปผลการศึกษาวิจัยและนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัย (Research Results)

วิเคราะห์หลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา

สภาพปัญหาของการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาของสถาบันอุดมศึกษาในเขตจังหวัดนครราชสีมา ตามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับคุณภาพหลักสูตรจากผู้ประเมินอิสระในการตรวจประกันคุณภาพภายในระดับหลักสูตรในแต่ละปี ซึ่งจะมีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย มีรายวิชาที่เหมาะสมสอดคล้องเพื่อให้บัณฑิตศึกษาที่สำเร็จได้นำเอาความรู้ไปใช้ได้จริง และเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งตัวของนิสิต นักศึกษา คณาจารย์ สถาบันอุดมศึกษาในเขตจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มหาปชาบดีเถรีวิทยาลัยในพระสังฆราชูปถัมภ์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา โดยปัญหาที่ถูกเสนอจากการตรวจประกันคุณภาพภายในระดับหลักสูตร (รายงานผลการตรวจประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับปริญญาตรี ประจำปี การศึกษา 2562 : 2563) เกี่ยวกับการจัดหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ก็คือ คณาจารย์ ผู้รับผิดชอบหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ควรมีการสร้างเครือข่ายในระดับวิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ เพื่อศึกษาโครงสร้างหลักสูตร รายละเอียดคำอธิบายรายวิชา เพื่อปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนาหลักสูตรให้มีความเหมาะสมกับยุคสมัยและแต่ละท้องถิ่น เพื่อนำเสนอต่อมหาวิทยาลัยอนุมัติหลักสูตร เพื่อจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมต่อไป

สรุปความว่าจากการทบทวนเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ มีความสอดคล้องกันว่าปัญหาการเรียนการสอนขาดเอกภาพขาดสัมพันธภาพ โดยเฉพาะหลักสูตรด้านพุทธศาสตร์ และหลักสูตรครุศาสตร์ ซึ่งมีเป้าหมายปลายทางต่างกัน และวิธีการจัดการเรียนการสอนก็แตกต่างกันออกไป ด้วยแนวคิด นโยบาย การบริหารจัดการ รวมทั้งตัวหลักสูตรนั้นด้วย

การจัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขา

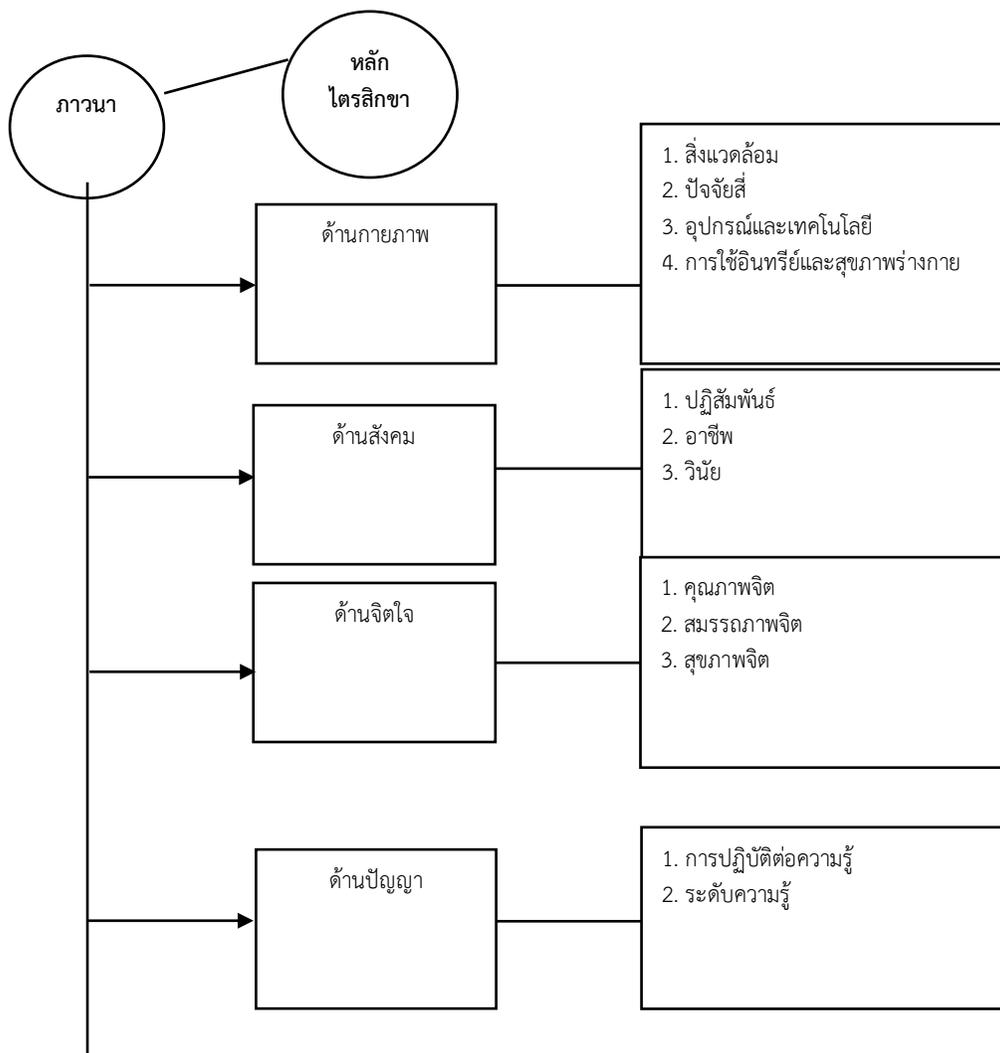
การจัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขา ระบบการจัดทำหลักสูตร มีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ ตัวป้อน ตัวแปร และตัวตาม ซึ่งเป็นระบบเป็นขั้นตอนที่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกัน ซึ่งจะสอดคล้องกับหลักไตรสิกขาที่กล่าวถึง ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งจะทำหน้าที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน ฉะนั้นการจัดการหลักสูตรเพื่อให้ดำเนินงานให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา และกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ มหาวิทยาลัยต้องมีระบบและกลไกในการบริหารหลักสูตร มีการจัดทำทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอนและการวิจัยให้เพียงพอที่จะจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ มีกระบวนการในการพัฒนาอาจารย์ทั้งด้านวิชาการ และวิธีการสอนอย่างต่อเนื่อง และมีการประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาที่ครอบคลุมมาตรฐานผลการเรียนรู้ในทุก ๆ ด้านตามที่กำหนดไว้ในรายละเอียดของหลักสูตร ซึ่งจะต้องมีการวางแผนงานหลักสูตร การจัดระบบข้อมูลสถานศึกษา เอกสารหลักสูตร มีคณาจารย์ที่มีคุณภาพและเข้าใจหลักสูตรอย่างแท้จริง ผู้เรียนมีความพร้อมด้านความรู้พื้นฐานและคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งจะต้องเกิดความร่วมมือทั้งคณาจารย์และนิสิตนักศึกษา มีทรัพยากรสนับสนุนที่ดีและเพียงพอที่จะจัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขา สิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ขาดไม่ได้ก็คือมีระบบ

อาจารย์ที่ปรึกษาดีและมีประสิทธิภาพ สามารถให้คำปรึกษากับนิสิตนักศึกษาได้ พร้อมด้วยบรรยากาศทางวิชาการที่เอื้อต่อการแสวงหาความรู้ ทุกจุดทุกมุมของสถานศึกษาและชุมชนเป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ไม่ใช่จะต้องเรียนจากตำราอย่างเดียว และเป็นสิ่งสำคัญสำหรับทุก ๆ หลักสูตรที่ขาดไม่ได้ก็คือต้องมีระบบการติดตามและประเมินผล คณะกรรมการบริหารหลักสูตรรายวิชาจะต้องมาพูดคุยกันในแต่ละภาคการศึกษา เพื่อทบทวนรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรให้มีความทันสมัยเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรในแต่ละรอบ

องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขา

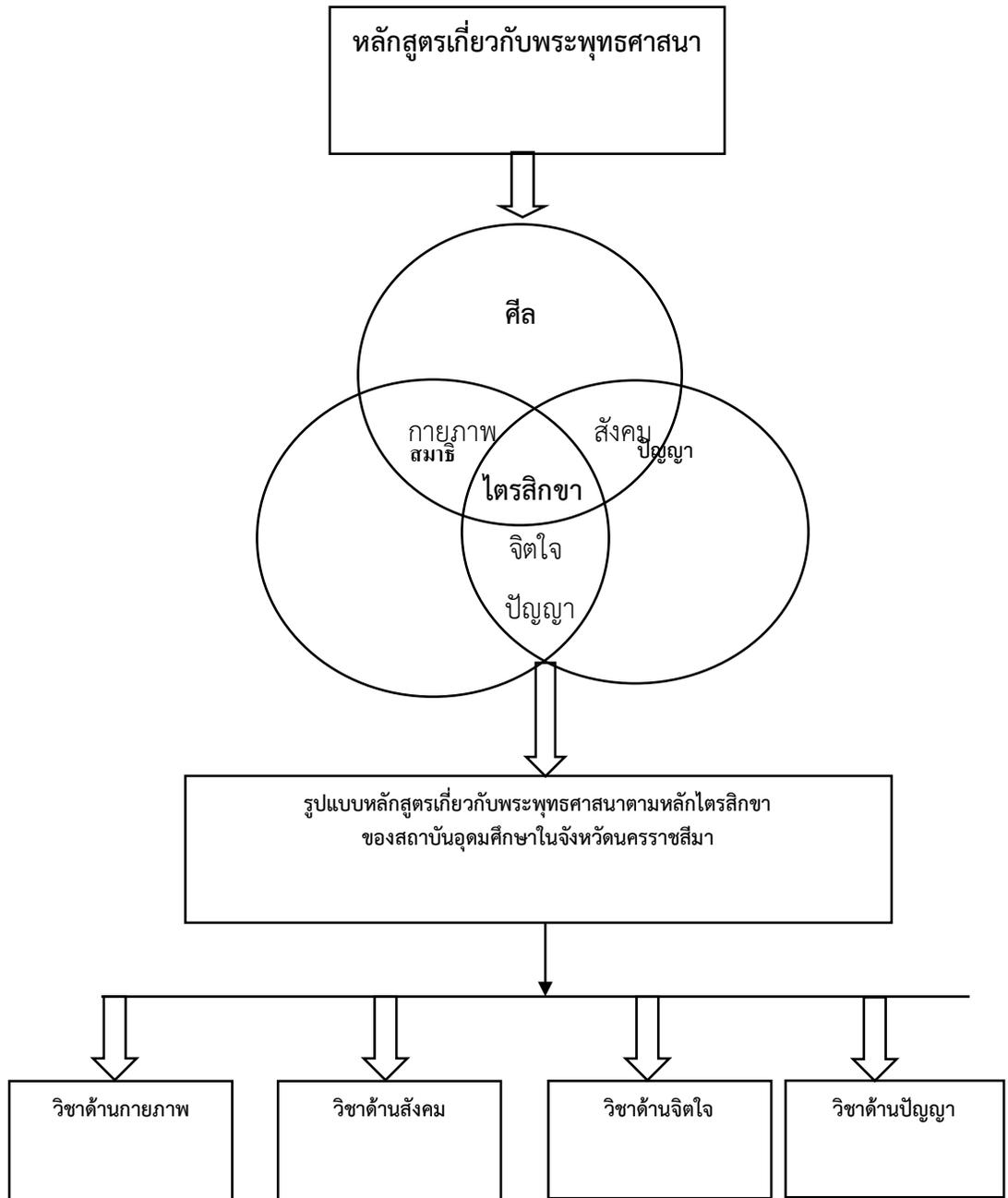
จากผลการวิเคราะห์สังเคราะห์เชิงคุณภาพจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ชั้นทุติยภูมิและคำสัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญ จำนวนทั้ง 10 รูป/คนแล้วนั้น พบว่า ความสำคัญของหลักไตรสิกขาภายในกรอบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาด้านกายภาพ การพัฒนาด้านสังคม การพัฒนาด้านจิตใจ และการพัฒนาด้านปัญญา ซึ่งในแต่ละด้านจะสอดคล้องกับการจัดรูปแบบหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาภายในกรอบทั้ง 4 ด้านอย่างชัดเจน และผู้วิจัยได้นำเอาคำสัมภาษณ์บางส่วนของผู้เชี่ยวชาญ

รวมทั้งข้อเสนอแนะต่าง ๆ มานำเสนอรูปแบบหลักสูตรแบบองค์รวมตามหลักไตรสิกขาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขา

รูปแบบหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาของสถาบันอุดมศึกษาใน
จังหวัดนครราชสีมา

ภาพที่ 2 รูปแบบหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาของสถาบันอุดมศึกษาใน
จังหวัดนครราชสีมา

รูปแบบหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา เป็นการเสริมสร้างหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาให้เป็นหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมให้มีความเข้มแข็งในด้านกายภาพ ด้านสังคม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา มีทิศทางตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักไตรสิกขาภายในกรอบทั้ง 4 ด้านของภาวนา 4 ที่กล่าวแล้วข้างต้น ทำให้ผู้เรียนหรือศึกษาในหลักสูตรนี้มีคุณภาพชีวิตสามารถพัฒนาความรู้ทั้ง 4 ด้านตามหลักไตรสิกขา คือ ด้านกายภาพ ด้านสังคม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา มีคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสังคม และสามารถนำวิชาความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปพัฒนาสังคมให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เช่นกับที่ได้สังเคราะห์รูปแบบหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา มีความสอดคล้องกับการเป็นหลักสูตรตามหลักไตรสิกขาและรูปแบบหลักสูตรดังกล่าวนั้นยังสามารถนำหลักการใหญ่มาสู่การจัดการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาได้อย่างเหมาะสมเกิดประโยชน์แก่สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ที่จะจัดหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขา สามารถนำไปเป็นแนวทางจัดการเรียนการสอนที่เกิดประโยชน์ต่อนิสิต นักศึกษา คณาจารย์ มหาวิทยาลัย และประเทศชาติสืบไป

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

หลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา พบว่าหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา มีสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา จำนวน 3 แห่ง คือ หลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในระดับปริญญาตรีได้แก่ หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มหาปชาบดีเถรีวิทยาลัยในพระสังฆราชูปถัมภ์ และหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

หลักไตรสิกขาที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท พบว่า ไตรสิกขา คือการศึกษาเพื่อที่จะพัฒนางาน พัฒนาคณะ พัฒนาคณะ และพัฒนาสังคมหรือองค์การให้ถึงงาม เจริญก้าวหน้า มีระบบระเบียบแบบแผน ทำให้บุคคลหรือองค์การ จัดการบริหารงานเป็นไปอย่างราบรื่นไม่สะดุด ไตรสิกขาเป็นการกระบวนการศึกษาให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่ให้มีผู้ถึงพร้อมวิชาและความประพฤติอันดี อย่างไรก็ตามแม้จะยังไม่บรรลุผลตามวิธีการแห่งไตรสิกขาดังกล่าว ก็นับว่าเป็นเรื่องที่ดีที่สถาบันการศึกษายังมองเห็นความสำคัญของการฝึกมนุษย์ ด้วยศีล สมาธิ และปัญญา ว่าจะเป็แนวทางให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เมื่อบุคคลผ่านการฝึกฝนโดยวิธีการแห่งไตรสิกขาภายในกรอบหลักภาวนา 4 ได้แก่ การพัฒนาด้านกายภาพ การพัฒนาด้านสังคม การพัฒนาด้านจิตใจ และการพัฒนาด้านปัญญา ซึ่งสามารถแบ่งย่อยได้ 12 หมวดย่อย ได้แก่ หมวดด้าน

กายภาพ ประกอบด้วย 4 หมวดย่อย คือ สิ่งแวดล้อม ปัจจัยสี่ อุปกรณ์และเทคโนโลยี การใช้ อินทรีย์และสุขภาพร่างกาย, หมวดด้านสังคม ประกอบด้วย 3 หมวดย่อย คือปฏิสัมพันธ์ อาชีพ และวินัย, หมวดด้านจิต ประกอบด้วย 3 หมวดย่อย คือคุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และสุขภาพจิต, และหมวดด้านปัญญา ประกอบด้วย 2 หมวดย่อย คือการปฏิบัติต่อความรู้ และระดับความรู้ ซึ่ง การสร้างหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาตามหลักภavana 4 คือ ได้แก่ การพัฒนาด้านกายภาพ การพัฒนาด้านสังคม การพัฒนาด้านจิตใจ และการพัฒนาด้านปัญญา สรุปรูปแบบไตรสิกขาเป็นรากเหง้า ของความประพฤติที่ดีงาม ทำให้การทำงานถูกต้อง เป็นไปอย่างมีระเบียบแบบแผนง่ายต่อการ แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา จึงเป็นหลักในการดำรงชีวิตไปในทางที่ถูกต้องดีงาม เพราะศีลเป็นตั้งเกราะป้องกันกายและวาจา ให้ประพฤติไปในทางที่ถูกต้องดีงาม ถ้าทำงานตามหลัก ของศีล ก็จะมีระเบียบวินัยมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ส่วนสมาธิเป็นตั้งเกราะป้องกันจิตใจ ไม่ให้คิดผิด มี จิตใจดีงาม มีความตั้งใจในการทำงานไม่ละทิ้งงาน และปัญญาเป็นความสามารถที่มีศักยภาพที่ดี เป็นบ่อเกิดของการริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ ตลอดถึงการพัฒนากลยุทธ์และกระบวนการการเรียนรู้ต่าง ๆ พัฒนาการพยาบาลในสถาบันอุดมศึกษาให้ประหยัด เหมาะสม ถูกต้อง และได้ประโยชน์มากที่สุด เพื่อ พัฒนาหลักสูตรและบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาให้มีคุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงาม

รูปแบบหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาของสถาบันอุดมศึกษาใน จังหวัดนครราชสีมา พบว่า รูปแบบหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาภายใน กรอบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาด้านกายภาพ การพัฒนาด้านสังคม การพัฒนาด้านจิตใจ และการ พัฒนาด้านปัญญา สามารถแยกย่อยออกได้ 12 ประเภท โดยการพัฒนาด้านกายภาพ ประกอบด้วย 4 หมวดย่อย การพัฒนาด้านสังคม ประกอบด้วย 3 หมวดย่อย การพัฒนาด้านจิตใจ ประกอบด้วย 3 หมวดย่อย และการพัฒนาด้านปัญญา ประกอบด้วย 2 หมวดย่อย ซึ่งในแต่ละด้านจะสอดคล้อง กับการจัดรูปแบบหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาภายในกรอบทั้ง 4 ด้านอย่าง ชัดเจน

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้วิจัยได้จัดทำวิจัยเรื่องนี้เพราะสนใจเรื่องหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาใน สถาบันอุดมศึกษา เพื่อเป็นแนวทางสำหรับมหาวิทยาลัยในการจัดทำหลักสูตรที่จะเปิดสอนใน ระดับอุดมศึกษานอกจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่ได้จัดทำอยู่แล้ว ฉะนั้นจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังต่อไปนี้

1. ในฐานะที่ประเทศไทยมีคณาจารย์พระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก แต่ในระดับการศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษากลับพบว่ามีหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา จำนวนไม่กี่แห่งที่เปิดทำการ สอนได้ ฉะนั้นวิสัยทัศน์ของผู้บริหารระดับประเทศหรือผู้บริหารในสถาบันอุดมศึกษาจะต้องหา

แนวทางส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องนโยบาย เพื่อให้มีหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้นในอนาคต

2. หากมีหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็นแกนกลาง เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้คนได้ศึกษาหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา โดยการสร้างบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้ให้มีเพิ่มมากขึ้นก็ควรจะส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น โดยผู้นำทุกภาคส่วนจะต้องให้ความสำคัญเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรพระพุทธศาสนาในสถาบันอุดมศึกษา ทั้งหลักสูตรระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว

3. ควรให้ผู้บริหารทั้งในสถาบันอุดมศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดมผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและการจัดทำหลักสูตร มาร่วมกันวิเคราะห์และจัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่เป็นส่วนส่งเสริมซึ่งกันและกันให้มากยิ่งขึ้น ไม่ใช่ต่างคนต่างจัด ต่างคนต่างทำ ซึ่งทำให้เกิดความไม่เป็นเอกภาพ และทำให้รายวิชาต่าง ๆ ยังไม่น่าสนใจ

ข้อเสนอแนะการนำไปใช้

1. ควรเชิญผู้ทรงคุณวุฒิหลาย ๆ ฝ่ายมามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

2. ควรนำปัญหาที่เกิดจากการใช้หลักสูตรไปปรับปรุงแก้ไขให้ตรงประเด็น เพื่อจะทำให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์แบบมากที่สุด

3. จะต้องมีความหลากหลายของสังคม ควรมีความหลากหลายของพระพุทธศาสนาและวิชาเหล่านั้นจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติ ไม่ใช่มีแค่ทฤษฎีเพียงอย่างเดียว

4. หากผู้จัดทำหลักสูตรได้ดำเนินการด้วยตนเอง และมีประสบการณ์ในการจัดทำหลักสูตรมาบ่อยครั้งแล้ว จะเป็นสิ่งที่ดี เพราะจะมองออกกว่าวิธีการและสิ่งที่เติมลงไปหลักสูตรจะเกิดประโยชน์ต่ออนิสิตและนักศึกษาที่เข้ามาเรียนในสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาแบบหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาของสถาบันอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏ

2. ศึกษาแบบหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาของสถาบันอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์

3. ศึกษาแบบหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาในระดับมัธยมศึกษา

เอกสารอ้างอิงเอกสารอ้างอิง (References)

กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 พร้อมกฎหมายที่เกี่ยวข้องและ พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้า พัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2558. (2558). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 132 ตอน พิเศษ 295 ง, 13พฤศจิกายน 2558.

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. (2563). รายงานผลการ
ตรวจประเมินคุณภาพการศึกษาภายในระดับปริญญาตรี ประจำปีการศึกษา 2562.

นครราชสีมา: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

พระมหาสุทัศน์ นักการเรียน และคณะ. (2557). แนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ
ระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ : ปัญหา อุปสรรค การแก้ไขและแนวทางการพัฒนา.

พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.